

Autoimunitní imunopatologické stavy

Minimálně 70 onemocnění a syndromů, orgánově specifické nebo systémové

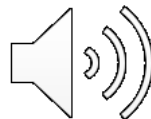
Historie:

počátek minulého století – první popisy Paul Ehrlich „Horror autotoxicus“

40. – 50. léta: autoprotiátky, indukce autotolerance

70. léta: HLA systém

80. – 90. léta: síť imunitního systému

90. léta: Th1 x Th2

přelom tisíciletí: podtypy lymfocytů, rozvoj biologické léčby

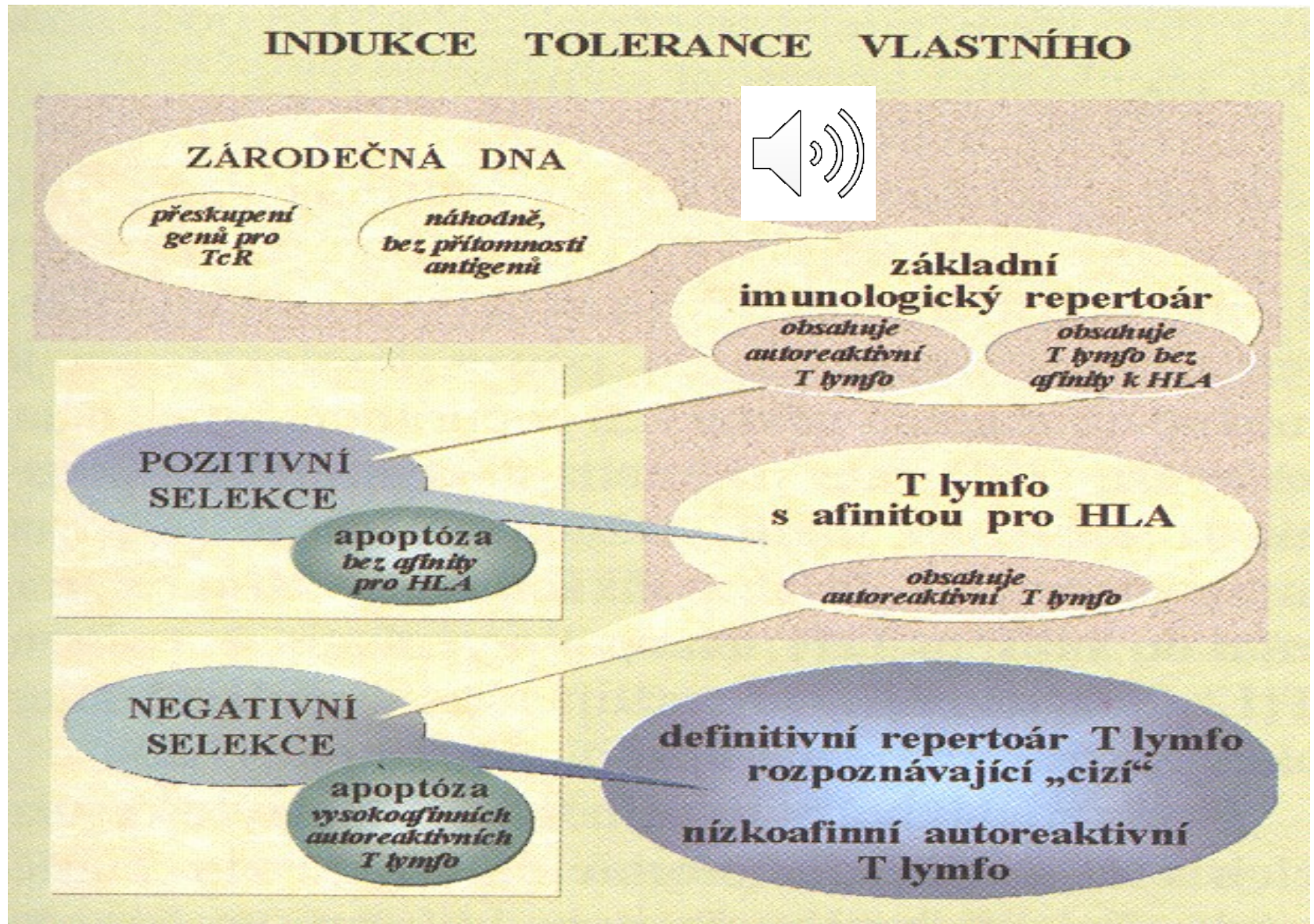
Kritéria autoimunitních nemocí:

určen autoantigen

průkaz autoprotiátek nebo specifických klonů T lymfocytů

reprodukovatelnost in vitro, in vivo

Základní mechanismy navozování tolerance T lymfocytů v brzlíku

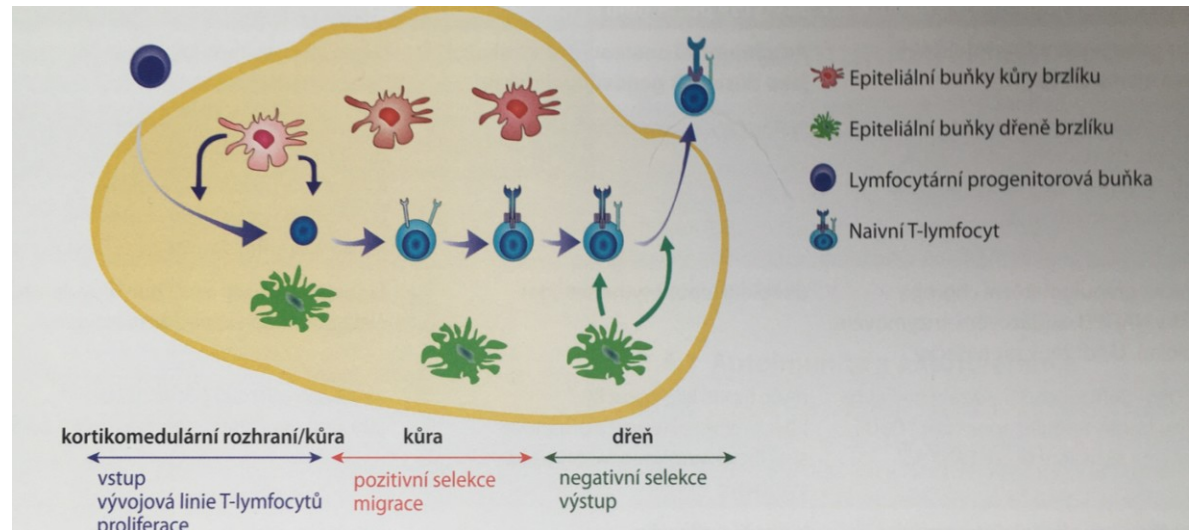
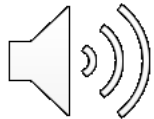

Navozování a udržování tolerance T lymfocytů

Centrální mechanismy tolerance – brzlík, důležité epiteliální buňky thymu

Pozitivní selekce (kůra thymu, rozpoznávání vlastních MHC, nízká afinita - apoptóza)

negativní selekce (dřeň thymu, rozpoznání MHC s Ag peptidem, vysoká afinita –apoptóza)

Periferní tolerance:

ignorance (imunoprivilegované tkáně a nízká exprese MHC v zdravých tkáních)

anergie (kontinuální nízká stimulace TCR vede k anergii, vysoká a rostoucí naopak)

apoptóza (absence kostimulačních signálů, TNF, FAS ligand na T lymfocytech)

regulační a supresorové mechanismy (CTLA-4 podobné CD28, ale nevede k aktivaci)

T LYMFOCYTY ROZPOZNÁVAJÍ V „KONTEXTU“

kognitivní interakce:

TcR, HLA-Ag, CD4 (CD8)

= I. signál

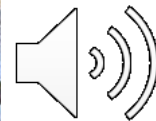
„kontext rozpoznávání“:

poskytuje přirozená imunita

*kostimulační interakce
akcesorní interakce
cytokinové prostředí*

= II. signály

aktivace lymfocytů

klonální expanze

**efektorové
a regulační funkce**

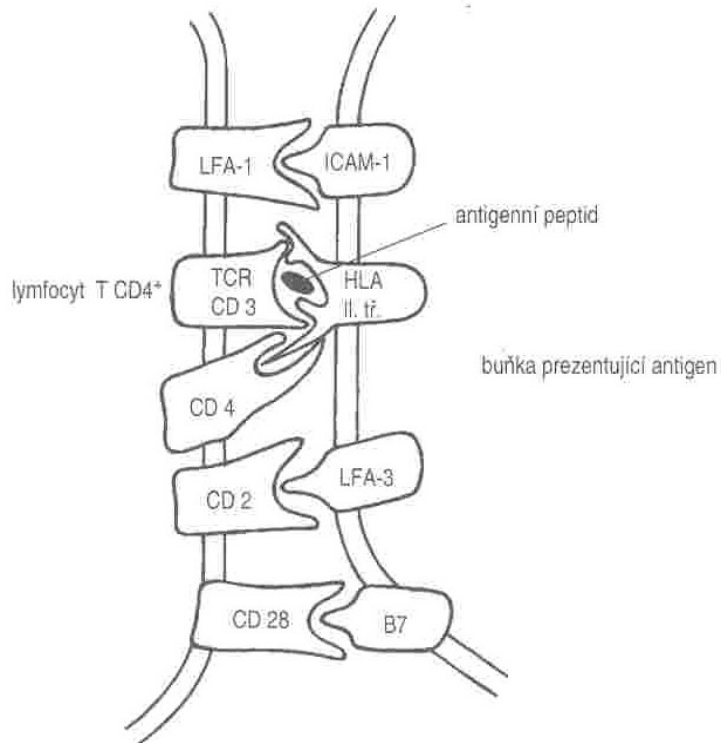
T-lymfo

B-lymfo

*migrace
buněk*

NK

Rozpoznávání pomocí TCR a kostimulační signály

Interakce mezi Th lymfocytem – APC buňkou

Specifická:

TCR - Ag fragment na HLA

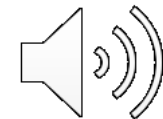
CD4 - HLA II.třídy

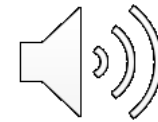
Kostimulační signály:

CD28 - B7.1 (CD86)

CD2 - LFA 3

LFA 1 – ICAM 1

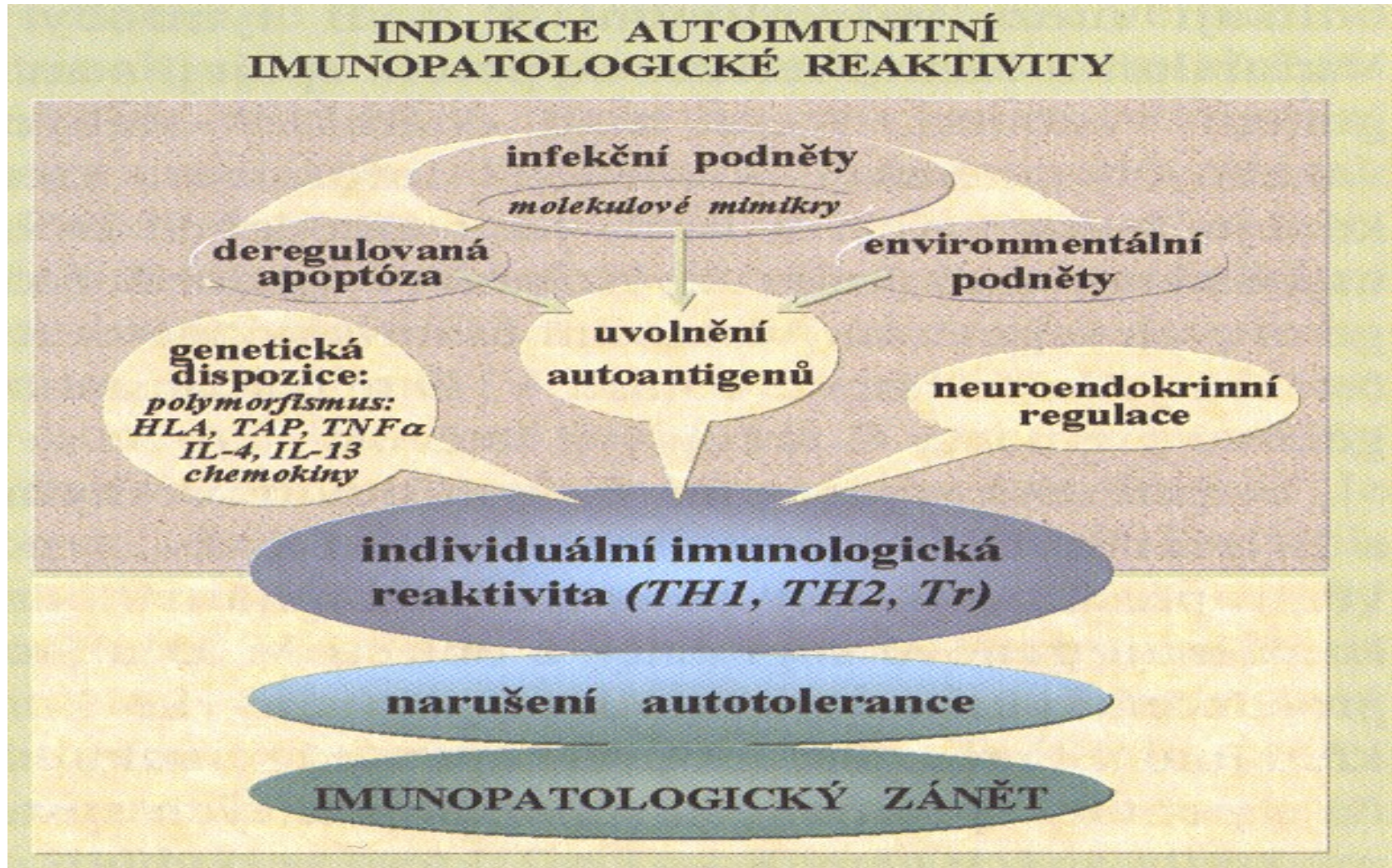
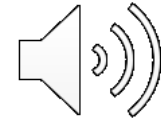
Možné příčiny prolomení tolerance:

- zvýší se exprese MHC II produkce cytokinů IL₂, IFN alfa (infekce)
- pokles regulačních cytokinů a T reg lymfocytů (vliv cytotoxických léků)
- odkrytí dosud skrytých epitopů a šíření molekulárních terčů (infekce)

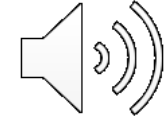
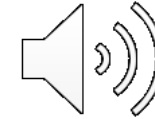

Spouštěče autoimunitní reaktivity

Genetické dispozice

Asociace autoimunitních nemocí s HLA, příklady:

molekula HLA B27 – Bechtěrevova choroba

molekula HLA DR2 – roztroušená skleróza

molekula HLA DR3 – více různých autoimunitních nemocí

Molekula HLA DR4 – revmatoidní artritida, diabetes I.

Polymorfismus HLA lokusů:

HLA-A: 372

HLA-B: 661

HLA-C: 3

HLA-DR: 1 408

Mechanismy asociace s HLA:

sousedství genů

HLA jako receptoty patogenů

nadbytečná exprese HLA

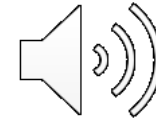
molekulární mimikry

Relativní riziko: kolikrát se daná choroba vyskytuje častěji u lidí, kteří mají konkrétní alelu HLA oproti osobám, které tuto alelu nemají

Využití asociace s HLA: nasměrování nebo zpřesnění diagnostiky, prognóza, volba léčby a genetické poradenství

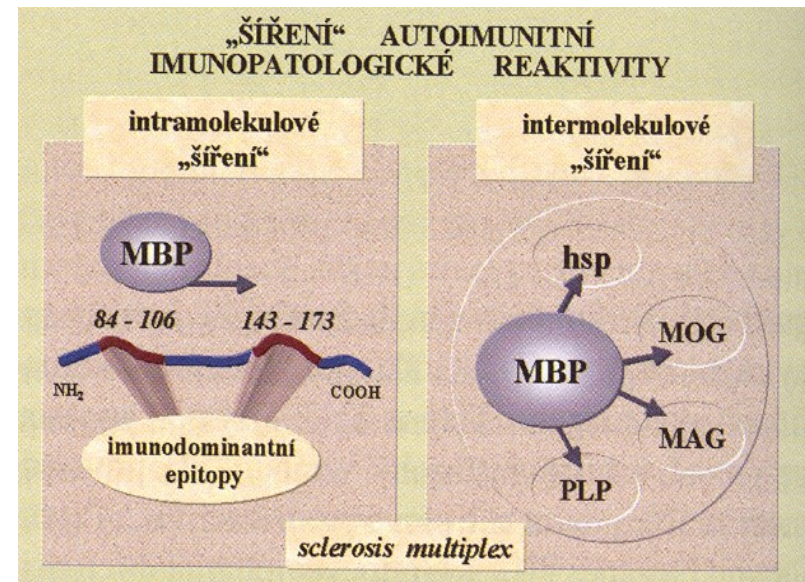
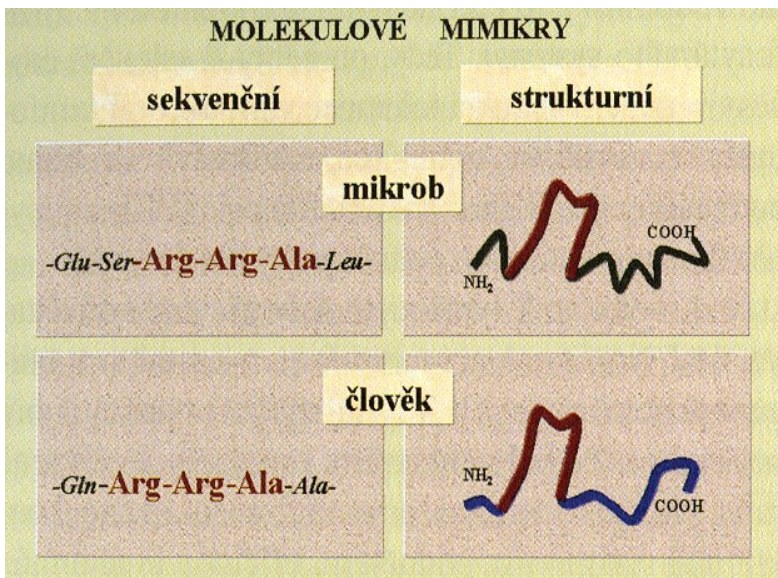
Infekce

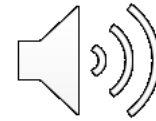

- poškození buněk a odkrytí autoantigenů
- ovlivňuje migrace buněk IS
- zesiluje expresi kostimulačních signálů a cytokinové působení
- způsobuje polyklonální aktivaci T lymfocytů
- moduluje apoptózu

Molekulární mimikry: shoda v sekvenci AK nebo prostorové struktuře mezi bílkovinou mikroba a člověka

Šíření molekulárních terčů: díky zvýšené míře rozpoznávání se autoimunitní reaktivita Rozšiřuje na jiné části proteinů nebo jiné proteiny

Příklady: známé molekulární mimikry

Myelinový bazický protein (v obalech axonů) a hemaglutinin viru chřipky, dřevňový protein adenovirů, některé proteiny viru spalniček u roztroušené sklerózy

Mikrobiální antigen	Vlastní antigen s podobnou strukturou	Nemoc, ve které následné molekulární mimikry mohou hrát roli*
M protein streptokoka skupiny A	antigen nacházející se v srdečním svalu	revmatická horečka
Bakteriální proteiny tepelného šoku	vlastní proteiny tepelného šoku	spojení navrhována u některých autoimunitních onemocnění, dosud neprokázané
Coxsackie B4 nukleární protein	glutamát dekarboxyláza buněk pankreatických ostrůvků (GAD)	inzulin-dependentní diabetes mellitus
Glykoproteidy <i>Campylobacter jejuni</i>	s myelinem asociované gangliosidy a glykolipidy	Guillainův-Barrého syndrom

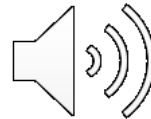
Deregulovaná apoptóza

Apoptóza – fylogeneticky konzervovaný proces

Kaskádovitá aktivace určitých genů, která vede v konečném důsledku k:

- hydrolytickému štěpení cytoplazmatických molekul
- porušení integrity membrán
- zánik buňky cestou formování apoptických tělísek

Apoptóza má dvě základní fáze

1. Signalizační fáze:

- proapoptotické podněty (TNF α , mutace genů)
- protiapoptotické podněty (růstové faktory)

2. Efektorová fáze:

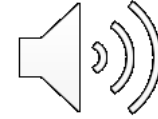
aktivace dosud latentních proteináz, které štěpí bílkovinný řetězec strukturních i signálních proteinů - kaspázy

Důležitá role vnější mitochondriální membrány.

DNA je štěpena endonukleasami na úseky cca 200 bazí.

Příčiny apoptózy:

Procesy ontogenetického vývoje jedince

Genetické poškození

Infekce

Nádorové procesy

Metabolická a informační deprivace buněk a tkání

Vnější (fyzikální faktory)

Imunologická reakce – plánovitý zánik určitých typů buněk

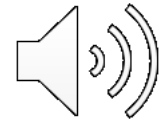
V procesu apoptózy jsou vytvářeny podmínky pro prolomení tolerance vlastních složek a následnou imunopatologickou reakci.

ACAMP – Apoptotic Cell Associated Molecular Pattern – unikátní vzory proteinů, cukrů i lipidů na površích apoptických buněk, resp. tělísek.

ACA – Apoptotic Cell Receptor – receptory na imunitních buňkách, které tyto vzory rozpoznávají

Imunologická reakce na tyto vzory vede k tvorbě **autoprotilátek**, které mohou pronikat do normálních buněk a vyhledat zde příslušné terče.

Neuroendokrinní regulace

Vliv pohlaví: více ženy, počátek v reprodukčním věku, stimulační vliv estrogenů a prolaktinu na autoimunitní reaktivitu ve zvířecích modelech

Faktory zevního prostředí

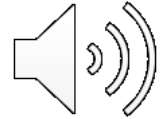
Léky: i hypersenzitivní reakce, autoimunitní reakce – léky nebo jejich metabolity se mohou vázat na MHC molekuly a jsou rozpoznávány T lymfocyty.

UV záření: apoptóza buněk v kůži

Poškození buněk RKM

Syndrom	Léčivo
Chronická aktivní hepatitida	halotan (<i>celkové anestetikum</i>)
Hemolytická anémie	metyl-dopa (<i>antihypertenzivum</i>)
Anti-GBM syndrom (Goodpastureův syndrom)	D-penicilamin (<i>revmatoidní artritida</i>)
Myasthenia gravis	D-penicilamin
Pemphigus	D-penicilamin
Systémový lupus erythematosus	hydralazin (<i>antihypertenzivum</i>)
	prokainamid (<i>antiarytmikum</i>)
	D-penicilamin
Glomerulonefritida	D-penicilamin
Scleroderma-like syndrom	tryptofan (<i>antidepresivum</i>)

Vznik tkáňového a orgánového poškození u autoimunitních chorob

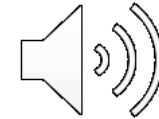
Podobnost s hypersenzivitami (II, III, IV typu): protilátky, fagocyty, NK buňky, Tc lymfocyty ničí buňky cílové tkáně

Změna funkční kapacity orgánů (inhibice nebo stimulace) vazbou autoprotilátek na receptory

Fibrotizace tkání jako důsledek chronického zánětu nebo jen prosté ukládání proteinům extracelulární matrix

Autoprotilátky

mohou být přítomny i ve zdravém organismu v nízkých titrech
zvýšený titer doprovází imunitní reakce proti patogenům, většinou přechodné
zvýšení dlouhodobé je známkou patologického procesu
někdy může jejich přítomnost mít i prediktivní funkci pro rozvoj onemocnění

Revmatoidní faktor– u revmatoidní artritidy, protilátka (IgM) proti Fc části IgG.

Orgánově nespecifické: antinukleární autoprottilátky (ANA)– proti složkám jaderného komplexu, autoprottilátky proti centromerám, proti cytoplasmě neutrofilů (ANCA), granulím neutrofilů, antifosfolipidové protilátky a další.

Orgánově specifické: proti parietálním buňkám žaludku, proti beta buňkám pankreatu

Stanovení:

Imunofluorescence

RIA, ELISA

v séru nebo bioptických vzorcích tkáně.

